

Девето предавање

Проблеми класне анализе

С. Антонић, „Статусна анализа: допуна или алтернатива класне анализе?", *Социолошки преглед*, год. XLIII (2009), бр. 4, стр. 481-502.

[http://www.socioloskipregled.org.rs/Tekstovi/4\(2009\)/_3_Antonic1.pdf](http://www.socioloskipregled.org.rs/Tekstovi/4(2009)/_3_Antonic1.pdf)

Класна структура и класна акција

- Да ли се класна структура може аналитички одвојити од класне акције?
- Да ли промена у класној структури нужно води до промене у класном деловању?
- Да ли су нови облици поли-тичког деловања нужно израз промењене класне структуре?

Студија случаја

- Класна анализа (структура – акција) користи студију случаја неког друштва (нације) да утврди везу промене у класној структури и промене у друштвеном деловању.
- Један од најбоље истражених случајева је Велика Британија (19-20. век)

Британија

- У 19. и 20. веку постоји снажна радничка класа, јак синдикат и јака радничка (Лабуристичка) странка.
- 1973-1990. велика промена у структури рада услед:
 1. Индустријализација југоисточне Азије (Јапан, Кореја, Тајван), што ствара конкуренцију британској бродоградњи и аутоиндустрији.

Британија

2. Током 1973-74. повећање цене нафте са 3 на 12 долара по барелу (159 литара).

- Тежак ударац индустријској производњи, али и лабуристичкој држави благостања у Британији.
- Задржавање нивоа плата и давања у јавном сектору доводи до инфлације, рецесије и повећања незапослености

Маргарет Тачер

- 1979. на власт долазе конзервативци.
- Неолиберална доктрина: смањење државне регулативе, јачање тржишта и приватног предузетништва.
- У пракси: приватизација индустријских предузећа у власништву државе, затварање нерентабилних фирми и строга политика плата.
- Укидање ограничења за финансијски капитал.

Маргарет Тачер

- Тачерка издржала неколико великих штрајкова («гвоздена леди»).
- Велико повећање броја незапослених у индустрији (са 5 на 8 милиона).
- Велики пораст запослености у сектору услуга (са 12 на 15 милиона).
- Традиционална индустријска радничка класа слаби и смањује се.

Маргарет Тачер

- Тачерова 1981-82. најнеомиљенији премијер у британској историји: популарност 22%.
- После победе у Фокландском рату (1983), Тачеркина популарност 59%!
- Када је послала полицију да разбије рударе у угљенокопима, рекла је: „Ми смо се борили с непријатељем напољу, а сада ћемо се ²⁰⁰⁶ борити с непријатељем унутра“.

Прелазак са фордизма на постфордизам

- Фордизам: масовна производња јефтине, једнообразне робе, детаљистичка подела рада и широка хијерахијска организација производње.
- Постфордизам: флексибилна производна технологија мањих, прилагодљивијих радних јединица, а производи различити, у складу са захтевима тржишта.

Промена света рада

- Смањују се стална (доживотна) занимања и послови са пуним радним временом.
- Образовање је све дуже.
- Потрошња постаје део "личног идентитета".
- Нараста нижа средња класа, која се не види као део радничке класе.

Промене

- Нестаје јасна класна припадност читавих породица
- Смањује се традиционално класно друштвено понашање: у политици, потрошњи и култури.
- Појава нових покрета: еколошких, мировних (антинуклеарних), женских (феминистичких), за људска права итд.

Промене

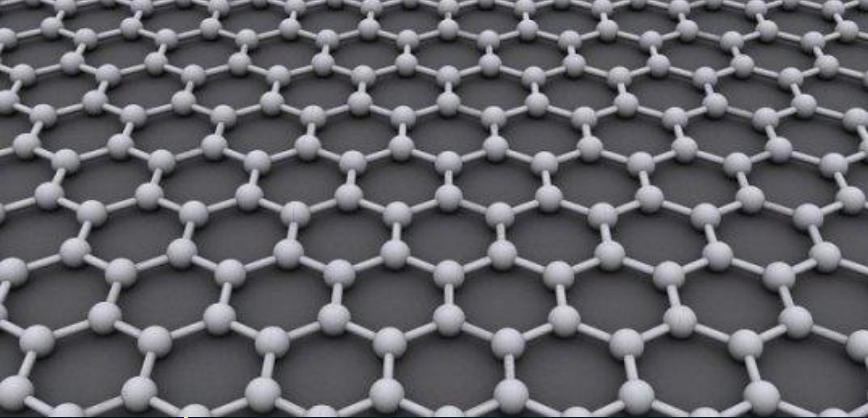

- Нови друштвени покрети изражавају, али и обликују нову, ширу средњу класу.
- Феминистички слоган: “лично је политичко”.
- Политика више није класна, али ни нова већа средња класа није политичка, те одбацује идеју класе.

Промене у изборном понашању

- Увођење општег права гласа (за мушкарце) 1920-их.
- Јаке класне поделе доводе до *класног гласања*: радници и ниже класе гласају за левицу, средње и више за десницу.
- У САД 1948. за ДС гласало 80% радника. У Енглеској, од гласова за лабуристе (1951-55) 78% долази од радника, у Шведској за социјалисте 71% (1946-1950), у Немачкој (1953) за СДП 66%.

Партијска идентификација

- Уочена у САД током 1960-их: промена класног положаја у првој генерацији не доводи до промене гласања.
- Током одрастања Американци прихватају идентитет “демократа” или “републиканац”.
- Они касније гласају за те странке и када се њихов друштвени положај промени.

Циљно гласање

- У Британији, радници који гласају за лабуристе и средња класа која гласа за конзервативце чинили су 1951. 67% бирачког тела, а 1983. 47% (1992: 51%).
- Радник у приватном сектору гласа за конзервативце, службеник у јавном за лабуристе (*укрштено гласање*).
- Бирачи гласају према личној рачуници, а не према традицији или друштвеном идеалу.

Тони Блер

- Окреће лабуристе ка средњој класи (“Трећи пут”).
- Победе 1997, 2001. и 2005, владали 1997-2010.
- Лабуристи више нису радничка странка, премда су и даље више везани за средње и ниже, него за средње и високе слојеве.

Голторпов резиме

- Нови расцеп: између запослених у јавном и приватном сектору.
- Услед брзих промена у запослености и утицаја масовних медија и потрошачке идеологије, слаби веза класног положаја и идеолошке позиције појединца.
- Циљно гласање замењује класно.
- Слаби колективизам, јача индивидуализам.

Класа и статус

- Статусна група често важнија од класне поделе.
- Пример држављанства (грађанства, *Citizenship*).
- Два радника у САД раде исти посао за исту плату и имају исту имовину; али ако је један држављанин САД, а други не, они су истог класног, али различитог друштвеног положаја.

Држављанство

- у САД 36 милиона недржављана (више од 10% становништва).
- Недржављани у САД чине 45% радника у рибарству, пољопривреди и шумарству и 26% у грађевинарству.
- У Њујорку, од свег сталног пунолетног становништва, четвртина нема америчко држављанство.

Држављанство

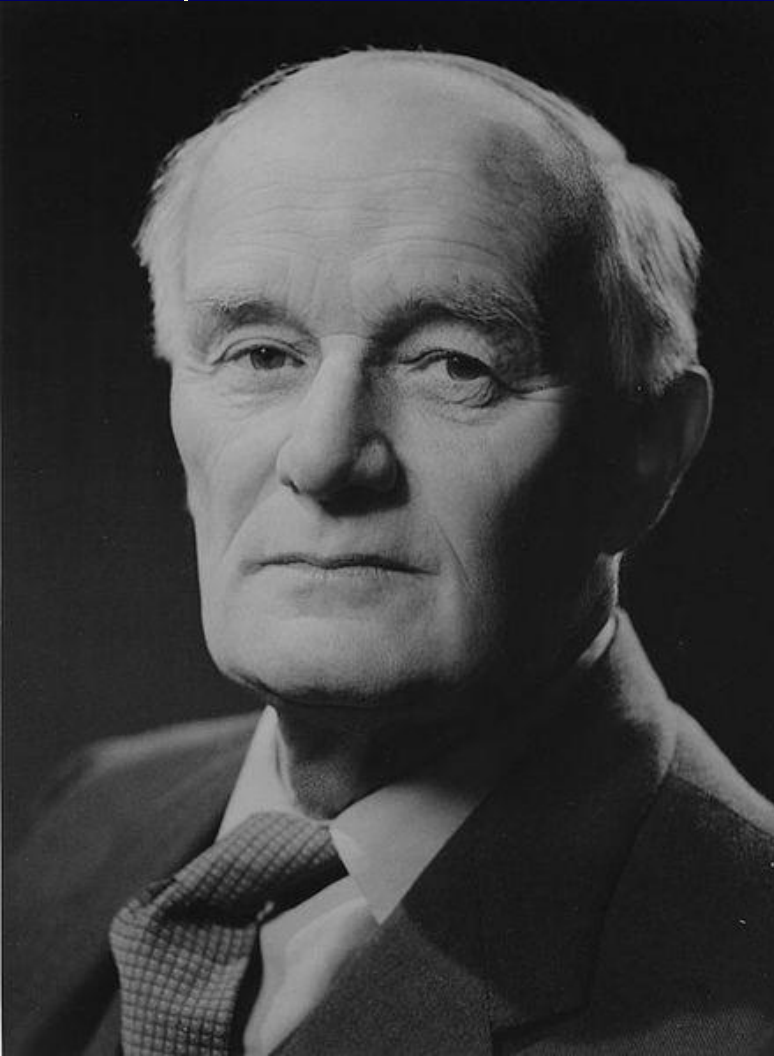
- У Кувајту држављани чине 1/5 радне снаге, недржављани већина и у укупном становништву (2 од 3 милиона).
- Имати држављанство значи уживати бројне материјалне привилегије, често и имати могућност веома пристојног живота без рада.

Држављанство

- Најближе класичном одређењу сталежа: укључује *правну* издвојеност.
- Темелјна одлика држављанства: није и не може да буде на тржишту, одн. не може бити предмет комерцијалне трансакције.
- Отуда грађанство увек денотира статус.

Томас Маршал

- У социологију појам држављанства као статусне групе увео Томас Маршал радом *Грађанство и друштвена класа* (1949).
- Три састојнице савременог држављанства: грађанска, политичка и друштвена.

Томас Маршал

- Грађанска састојница (XVII-XVIII век): имовинска и грађанска права.
- Политичка састојница (XIX-XX век).
Кона: права на учешће у политичким одлукама (право гласа).
- Друштвена састојница (XX век): право на удео у општедруштвеном
благостању.

Држављанство

- Подразумева право на доходак који није сразмеран личном тржишном постигнућу.
- Супротно класном систему који почива на резултатима тржишне успешности.
- Статус држављанства ублажава деловање тржишта, а тиме и класни систем.

Држављанство

- Ентони Гиденс: држављанство је учинак класног сукоба и плод тешке политичке борбе радничке класе за побољшање положаја.
- Брајан Тарнер: држављанство је плод некласних друштвених покрета, који су ублажили класну поделу.

Статусни симбол: сведочанство о држављанству

Form N-560

THE UNITED STATES OF AMERICA

CERTIFICATE OF DERIVATIVE CITIZENSHIP

No. **A-55960**

Application No. **11-A-2575**

Personal description of holder as of date of issuance of this certificate: Sex **Male**, age **34** years, color **White**, complexion **Fair**, color of eyes **Blue**, color of hair **Brown**, height **5** feet **6** inches, weight **155** pounds, visible distinctive marks **Moles on face**, Marital status **Married**, former nationality **German**.

I certify that the description above given is true, and that the photograph affixed hereto is a likeness of me.

ORIGINAL

Fredrick Herman Gylund
(Complete and true signature of holder)

The United States of America
District of Columbia
Be it known that **FREDRICK HERMAN GYLUND**,
now residing at **803 Mulford Street, Evanston, Illinois**,
having applied to the Commissioner of Immigration and Naturalization for a certificate of derivative citizenship pursuant to Section 339 of the Nationality Act of 1940, having proved to the satisfaction of the Commissioner that (1) he is now in the United States of America and is a citizen thereof through the naturalization on March 27, 1922, by the Circuit Court, at Chicago, Illinois, of Rudolph Grosshofer, to whom his mother was married on April 15, 1920, applicant a minor on the date of the naturalization, having resided permanently in the United States since December 6, 1912,

that (2) he is the **stepson** of the person last named above, and the applicant having taken the prescribed oath of allegiance and complied with all of the other applicable requirements of the Naturalization Laws and Regulations:

Now Therefore, in pursuance of the authority contained in Section 339 of the Nationality Act of 1940, this certificate of citizenship is issued this **17th** day of **May**, in the year of our Lord nineteen hundred and **forty-three** and of our Independence the one hundred and **sixty-seventh**, and the seal of the Department of Justice affixed pursuant to statute.

It is a violation of the U.S. Code (and punishable as such) to copy, print, photograph, or otherwise illegally use this certificate.

DEPARTMENT OF JUSTICE

Раса

- Повезана са држављанством и такође замагљује класне поделе.
- Повећање удела „обојеног“ становништва у САД: 1960. 11%, 1990. 24%, 2006. 33%, 2020. 40%, 2060. преко 50%.
- Убрзано старење становништва најразвијенијих земаља ствара потребу за увозом младе радне снаге.

Раса

- До 2050. године трећину становништва у Европи чиниће људи старији од 60 година.
- Са садашњом стопом рађања (1,4 детета), број староседелацких становника Европе ће се смањити са 728 на 207 милиона.

Раса

- Ако хоће да задржи садашњи број становника старих између 15 и 64 године, Европа ће до 2050. морати да увезе 169 милиона емиграната.
- Ако Европа жели да задржи садашњи ниво од 4,8 радника на сваког старог човека, мораће да увезе 1,4 милијарде људи.

Умберто Еко

- “Трећи свет куца на врата Европе и улази, мада се Европа не слаже с тим. Не поставља се више проблем да ли ће се на париски универзитет примати студенткиње са чадором или колико џамија треба да се подигне у Риму. Проблем је што ће у наредном миленијуму Европа бити многорасни континент, или, ако више волите, `обојен`. Ако вам је по вољи, биће тако; а ако вам није ²⁰⁰⁶ по вољи, опет ће бити тако”.

Раса

- у САД црнци надзаступљени међу сиромашним (25%, њихов удео у становништву 13%)
- Просечна црначка породица има 60 посто прихода просечне белачке породица и 18 посто њене имовине.
- Од 400 најбогатијих Американаца, само је један црнац – Опра Винфри (на 155. месту).

- У САД црнци упола ређе похађају више школе (колеџе) него белци.
- 69 посто Афроамериканаца роди се ван брака, а двоје од троје црне деце живи у породици са једним родитељем.
- 42% насилних преступа и 50% убистава у САД чине Афроамериканци.
- У већим америчким градовима, 40 посто црнаца између 16 и 35 година налази се у затвору, или на условној казни.

Углед

- Специфични углед се преноси на све чланове статусне групе – без обзира на лично образовање или приход.
- Може постојати «расна свест» и деловање у политичким покретима заснованим на раси (Black Power), или учешће у расним побунама квартова (од Харлема 1935, до Лос Анђелеса 1992).

Слаба друштвена интегрисаност

- Изолација и самоизолација.
- Усељеници се усредсређују у јефтиније квартове (гетоизација).
- Мањак образовања и слабије познавање језика ограничава приступ на физичке, привремене и споредне послове.
- Нису обухваћени синдикалном заштитом, не учествују у локалној самоуправи.

Скрајнутост

- Образовање у складу са четврти у којој се школа налази.
- Настојање да се у целости очува начин живота, као и религијски и културни идентитет иусељеника, често води у самоизолацију и самогетоизацију.
- Неинтегрисаност води у сукобе - питање мултикултурализма?

Побуна 2005.

- Масовни нереди у Француској, Британији, Белгији, Немачкој, Данској итд. – афро-азијска муслиманска популација.
- Побуна «људи из предграђа»: спој расне, религијске, језичке и социјалне одвојености (незапослености, дискриминације и криминалног миљеа).

Дискриминација

- Док је међу факултетски образованим Французима европског порекла стопа незапослености око 5%, међу онима арапског порекла износи 26%.
- У Француској побуна захватила триста градова, спаљено 9.000 возила, 3.000 метежника ухапшено, штета 200 милиона евра.
- Ипак, нису викали „Хоћемо посао!“, већ „Алах Акбар!“.

Род као статусна група

- Жене су историјски релативно скоро изједначене са мушкарцима по имовинским, пословним и политичким правима (у Швајцарској жене добиле право гласа тек 1974).
- Правно изједначавање полова учинило је да су жене као статусна група ближе раси него држављанству.

Род

- Иако су им, законски, сви друштвени положаји постали доступни, жене су и даље концентрисане у нарочитим сегментима тржишта рада – просвети, информисању, сектору услуга...
- Жене су често заступљеније у слабије плаћеним занимањима.

Род

- Специфични углед жена, као статусне групаџе.
- Статусно деловање жена усмерено на борбу за гарантовану заступљеност у парламенту и другим институџама (тзв. квоте) и за обезбеђење додатних социјалних права.

Поткласа (underclass)

- најнижа друштвена група састављена од радно и социјално дисквалификованих
- не само сиромашни, неквалификовани и незапослени, већ и без изгледа да могу поправити свој друштвени положај.
- Дарендорфова процена за Британију 2006 5% становништва (преко 3 милиона).⁴¹

Марксовом појам лумпенпролетаријата

- «резервна армија рада», нужна за функционирање капитализма.
- чине је 5 категорија: старији радници који су остали без посла; пољопривредни радници који желе да се запосле у индустрији; повремени радници на комад; просјаци и други који не могу да раде; лумпенпролетаријат, сачињен од различитих декласираних елемената (вагабунди, преступници, проститутке).

Четири својства поткласе

1. вишеструко осиромашење; сиромаштво је праћено слабом образованошћу (неписменошћу), распаднутим породицама, бедним условима становања, расном и полном дискриминацијом, итд; онемогућава уобичајене методе социјалне помоћи и заштите.

Четири својства поткласе

2. друштвена маргинализација;
изоштени из остатка друштва:
доктори, поштари или наставници
одбијају да врше услуге у њиховим
квартовима, не може се добити
пословни кредит, итд.

Четири својства поткласе

3. зависност од државне помоћи;
клијентистичка зависност од других
(новац за живот, стамбени простор,
бесплатни оброци у школама итд); води
до губитка самопоштовања, атрофије
одговорности и деморализације;
анксиозност повећава агресију, а она
преступништво и криминал.

Четири својства поткласе

4. *култура фатализма*; препуштање судбини, одбијање да се искористе и оне ограничене прилике; долази до распада времена, нестанка радне дисциплине, свођење живота на спавање, гледање ТВ, глумарење испред улаза; незапослени постају *незапосливи*; затворени круг у коме безнадежне прилике стварају културу сиромаштва, а она онемогућава да се ишта уради.

Конзервативна критика

- увођење државе благостања омогућило да се створи слој који нема ни радну функцију, нити функцију резервне армије рада.
- социјална састојница држављанства конституисала поткласу.
- искљученост из света рада води искључености из уобичајених социјалних норми (до патолошког социјалног понашања).

Конзервативна критика

- Данас се, у поткласи у САД, три четвртине деце рађа у породици без оца, четвртина младих не похађа школу нити ради, а две петине њих су у затвору или на условној слободи
- све се више издваја за сиромашне, али се сиромаштво не смањује, већ одржава.

Конзервативна критика

- Од 1964. до данас, на борбу против сиромаштва у САД потрошено око 10.000 милијарди долара
- Стопа сиромаштва до 2005. смањена са 19 на 13%, да би се 2009, због кризе, попела на 20%.

Конзервативна критика

- Мање издвајање за сиромашне треба да подстакне на активније тражење посла.
- Али, социјалне навике и моралне вредности дела припадника поткласе пре би водили порасту криминала и насиља, него потрази за послом.

Анализа

- Поткласа носи специфични групни углед, како због сиромаштва, тако и због начина живота и моралних вредности (одсуство продуктивног рада, одсуство уобичајене породице, насилничко понашање, криминал, употреба дрога, проституција)

Анализа

- Поткласа се, у неким аспектима, може боље разумети као статусна, него као класна категорија.
- Код расе и поткласе углед одређује чак и изгледе на тржишту.

Саундерс, *Нација кућевласника*

- друштвена подела у држави благостања образује се преко потрошње.
- Људи се деле на оне који су способни да сами задовоље своје потрошачке потребе и на оне којима је потребна држава.
- Борба за утицај на државу

Различите статусне групе

1. Држављанство – статусна група одређена правом.
2. Поткласа – статусна група у којој се мешају елементи материјалног (класног) положаја и статуса.
3. Род и раса – статусне групе, са мањим утицајем материјалног положаја него код поткласе .

Бурдије

- Статусна анализа није алтернатива, већ допуна класној анализи.
- Пјер Бурдије, *Друштвена критика моћи укуса* (1986) и *Шта чини друштвену класу?* (1987).

Бурдије

- Мапе укуса обликују тржиште, производњу, па и занимања.
- Нови укус рађа нове потребе, ове обликују тржишну тражњу, а она рађа нова занимања.
- Тако настаје «најновија» (или постмодерна) средња класа.
- Она, контролишући укус, производи потрошачке потребе.

Бурдије

- Чине је занимања повезана са маркетингом («адвертајзинг», «паблик рилејшн»), модом (модни креатори, модни новинари, манекени), унутрашњим уређењем стана (архитекти, дизајнери, специјализовани новинари, економисти, психолози итд), за обликовање тела (дијететичари, тренери, квазимедицински стручњаци), психолошку стабилност (саветници за младе, за ²⁰⁰⁶разведене, за дебеле, психотерапеути, итд⁵⁷).

Бурдије

- Трговци потребама, стварају знаке престижа које продају муштеријама.
- Не троши се више роба, већ знакови (тзв. брендови).
- О бројности и моћи ове класе сведочи податак да је данас у Њујорку, 150.000 људи регистровано као «професионални уметник» (Париз у XIX веку 2.000).